

Bir Üniversite Hastanesinde Yatan Hasta ve Refakatçilerinin Gözünden Sigara Yasağına Uyum Durumu

The Adaptation State of the Smoking Ban at a University Hospital from the Standpoint of Hospitalized Patients and Companions

Özgür Önal*, Ali İhsan Bozkurt*, Serdar Aykut**, Hayri Eliçabuk**, Güven Erbay**,
Seda Gülbar**, Orhan Kara**, Meryem Özdamar**, Kerem Teke**, Çağlayan Yavuz**

*Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı AD, Denizli

**Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi, 6. Sınıf Öğrencisi, Denizli

Özet

Hastaneler 4207 sayılı yasa gereği kapalı alanlarında sigara içilmesi yasaklanan ilk kurumlardandır. Bu çalışmada, hasta ve hasta refakatçileri gözünden hastanenin sigara yasağına uyumu ve katılımcıların bu konudaki davranışları araştırılmıştır. 23-24 Aralık 2008 tarihlerinde Pamukkale Üniversitesi Kınıklı yerleşkesinde bulunan hastanenin yataklı servislerinde yatan tüm hastalar (tecrit, yoğun bakım vb. görüşme olanağı olmayan, görüşmeyi kabul etmeyen 7 kişi dışında) ve hasta refakatçileri çalışmaya dahil edilmiştir. Katılımcılara 6. sınıf tıp fakültesi öğrencileri tarafından yüz yüze görüşme tekniği ile anket uygulanmıştır. Ankete 117 hasta ve 159 refakatçi katılmıştır. Katılımcıların yaklaşık yarısı kadın, yarısı erkektir. Tüm katılımcıların %23,0'ü sigarayı bırakmış, %20,0'si halen sigara içmektedir. Hastaların %12,9'u ve refakatçilerin %27,6'sı halen sigara içmektedir. "Hastanede kalmakta iken nerede sigara içiyorsunuz?" sorusuna sigara içenlerin yaklaşık %82,0'ı "bahçede" yanıtını vermiştir. Ancak hastalar arasında özellikle yangın merdiveni ve tuvalette içenler dikkati çeken oranlardadır. Ayrıca katılımcıların %25,7'si hastanede kapalı alanlarda sigara içildiğine dair görüş bildirmişlerdir. Sağlık personelinin sigara içtiğini görenlerin oranı ise %6,9'dır. Katılımcıların %48,6'sı, hastanede kapalı alanlarda sigara içme yasağının tam olarak uygulanmadığını düşünmektedir. Hasta ve refakatçilerinin bu yasakla ilgili düşüncesi sorulduğunda %90,9 oranında "gereklidir" yanıtı alınmıştır. Sigara içenlerde ise bu oran %82,3'tür. Hasta ve refakatçilerinin dörtte birinin hastanede kapalı alanlarda sigara içildiğine dair görüş bildirmeleri yasağa tam olarak uyulmadığının bir göstergesidir. Hastanelerimizde sigara yasağına uyulmaması idarecilerimize ve sağlık çalışanlarımıza yönelik eğitim ihtiyacına işaret etmektedir.

Pam Tıp Derg 2010;3(2):78-82

Anahtar sözcükler: Sigara yasağı, pasif içicilik, hastane

Abstract

According to the law number 4207, consumption of tobacco products is banned in all indoor public and private places including hospitals. In this study, attitudes and behaviors of hospitalized patients and their companions about smoking ban in hospitals and the adaptation state of the smoking ban were researched. On 23 and 24 December 2008, all patients in inpatient service of Pamukkale University in Kınıklı (except 7 patients who refused or couldn't participate because of isolation, intensive care unit etc.) and their companions were included in this study. A face to face survey was conducted on patients and their companions by interns. 117 patients and 159 companions participated in the survey. 23.0% of the participants were ex-smokers. 12.9% of patients and 27.6% companions were still active smokers. The question 'Where do you smoke in the hospital?' was directed to smoker participants and 82.0% of them said that they smoked in the garden of the Hospital. However, as for the patients, smoking especially in the fire escape space and toilets was reported as being noteworthy. The survey included questions about smoking in the hospital's indoor area and 25.7% of participants said that they witnessed smoking in the hospital's indoor area. 7.0% of participants said that they saw medical staff smoke in the hospital. 48.6% of the participants thought that the smoking ban in indoor areas in the hospitals was not in full force carried out. 90.9% of participants and %82.3 of smokers considered smoking ban is necessary. 25.7% of participants witnessed that the smoking ban were not carried out effectively. Illegal smoking in hospitals, though at low rates, has pointed out that there is a lot to do with administrative staff and health personnel in terms of education and training.

Pam Med J 2010;3(2):78-82

Key words: Smoking ban, passive smoking, hospital

Özgür Önal

Yazışma Adresi: Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı AD, Denizli

e-mail: ozgurional@hotmail.com

Yazının dergiye gönderilme tarihi: 19.02.2010

Yazının basıma kabul tarihi: 12.05.2010

Giriş

Tütün kullanımı önlenemez ölüm ve hastalık nedenlerinden biridir. Fakat Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) verileri tütün kullanımına bağlı ölümün dünyada ikinci sırada geldiğini göstermektedir [1]. Dünyada 15 yaş üstü nüfusun yaklaşık üçte biri sigara içmektedir. Sigara içenlerin çoğunun da gelişmekte olan ülkelerde yaşadığı bildirilmiştir. Türkiye'de 15 yaş üstü nüfusta erkeklerin yaklaşık %45,0'ı, kadınların yaklaşık %15,0'i sigara içmektedir [2].

Aktif içiciliğin yanı sıra, pasif içicilik de dünya ve Türkiye için önemli bir sorundur. Kaliforniya Çevre Koruma Ajansının (CEPA) 1997 raporuna göre, Kaliforniya'daki sigara içmeyenler arasında tütün nedenli ölümler, yıllık olarak bir milyonda 147-251 kişi olarak tahmin edilmiştir. Eğer bu oran Avrupa Birliğine uyarlanacak olursa, yıllık toplam 55000-94000 kişi pasif içicilik nedeniyle hayatını kaybedecektir [3]. Bir DSÖ kuruluşu olan Uluslararası Kanseri Araştırmaları Kurumu (IARC) aktif ve pasif sigara içiciliği konusunda araştırmaları olan, 12 ülkeden 29 bilim insanını bir araya getirerek sigarayla ilgili epidemiyolojik birikimi güncelleştiren bir rapor hazırlamalarını sağlamıştır. Bu rapor, pasif içicilik ile akciğer kanseri ilişkisi konusundaki tüm kuşkulara son verecek noktayı koymuş ve ikisi arasında kesin neden-sonuç ilişkisi bulunduğunu açıklamıştır [4].

İnsanların toplu olarak buldukları yerlerde sigara içilmesinin engellenmesi suretiyle pasif içicilik önlenmiş olur. ABD, Kanada ve İngiltere'den başlamak üzere, 1970'li yıllardan itibaren dünyanın değişik ülkelerinde bu konuda yasal dayanaklar sağlanmış ve toplu bulunulan yerlerde sigara içilmesi yasaklanmıştır [5].

Türkiye'de, 1996 yılında yürürlüğe giren 4207 sayılı "Tütün Mamullerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanun" ile sigaranın her türlü özendirici reklam ve teşvik kampanyaları engellenmiş olup, sağlık, eğitim ve kültür hizmeti veren yerler ile kapalı spor salonlarında ve toplu taşımacılık yapılan her türlü nakil vasıtaları ve bunların bekleme salonlarında, kamu hizmeti yapan kurum ve kuruluşlardan beş veya beşten fazla kişinin görev yaptığı kapalı mekanlarda tütün ve tütün mamullerinin içilmesi yasaklanmıştır. 03/01/2008'de yürürlüğe giren 5727 sayılı "Tütün Mamullerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun" ile kamu hizmet binalarının kapalı alanlarında; koridorları dahil olmak üzere her türlü eğitim, sağlık, üretim, ticaret, sosyal, kültürel, spor, eğlence ve benzeri amaçlı özel hukuk kişilerine ait olan ve birden çok kişinin girebileceği (ikamete mahsus konutlar hariç)

binaların kapalı alanlarında; okul öncesi eğitim kurumları ile dersaneler, özel eğitim ve öğretim kurumları dahil olmak üzere ilk ve orta öğrenim kurumları ve kültür ve sosyal hizmet binalarının kapalı ve açık alanlarında sigara içilmesi yasaklanarak, yasak daha kapsamlı hale getirilmiştir [6,7].

Hastaneler 4207 sayılı yasa gereği kapalı alanlarında sigara içilmesi yasaklanan ilk kurumlardandır. Sağlık kurumu ile sigara içimi hiç bağdaşmamaktadır. Ancak sağlık çalışanlarında (doktor, hemşire, ebe, sağlık memuru) sigara içiciliği yaklaşık genel toplum düzeylerindedir [8,9]. Hasta ve refakatçilerin de aynı oranda sigara içtikleri varsayılırsa, sağlık çalışanları ve hastaneye başvuranlarca hastane içinde sigara içilip içilmediği, eğer içiliyorsa nedenlerini bulmak, bu konuda önlemler geliştirebilmek için gerekmektedir.

Araştırmanın amacı, Pamukkale Üniversitesi Kınıklı yerleşkesinde bulunan hastanedeki hasta ve refakatçilerin, sigara yasağına uyum hakkındaki görüşlerinin ve sigara içme davranışlarının araştırılmasıdır.

Gereç ve Yöntem

23-24 Aralık 2008 tarihlerinde Pamukkale Üniversitesi Kınıklı yerleşkesinde bulunan hastanenin yataklı servislerinde yatan tüm hastalar (tecrit, yoğun bakım vb. görüşme olanağı olmayan, görüşmeyi kabul etmeyen 7 kişi dışında) ve hasta refakatçileri çalışmaya dahil edilmiştir. Katılımcılara 6. sınıf tıp fakültesi öğrencileri tarafından yüz yüze görüşme tekniği ile anket uygulanmıştır. Anket anonimdir ve içeriğinde; bireyin sosyodemografik özellikleri, sigara içme durumu, hastanede nerede sigara içildiği, kişilerin yasağına uyumu, kapalı alanda sigara içilme durumu ile ilgili sorular oluşturmaktadır.

Yüzdelerin karşılaştırılması için ki-kare, ortalamaları karşılaştırmak için t testi kullanılmış olup, veriler SPSS istatistik programında analiz edilmiştir.

Bulgular

Araştırmaya 117 (%42,4) hasta ve 159 (%57,6) refakatçi katılmıştır. Hastalarda erkekler, refakatçilerde ise kadınlar daha fazladır. Bazı tanımlayıcı bilgiler Tablo 1'de gösterilmiştir. Hastaların yaşları refakatçilere göre daha yüksektir (p<0,05).

Katılımcıların yaklaşık %20,0'ı halen sigara içmekte ve %23,0'ü bırakmıştır. Hastaların %12,0'i ve refakatçilerin %27,0'si halen sigara içmektedir (p<0,05) (Tablo 2). Sigara içenlerin yaş ortalamaları (±standart sapma) 39,3 ± 12,5, sigara içmeyenlerin 47,1 ± 17,1'dir. Katılımcılardan sigara içenlerin sigaraya başlama yaşı; erkeklerde 19,6 ± 5,7, kadınlarda 20,4 ± 5,2'dir.

Sigara içen katılımcılara “Hastanede kalmakta iken nerede sigara içiyorsunuz?” şeklinde soru sorulduğunda, yaklaşık %82,0’ı “bahçede” yanıtını vermiştir. Ancak hastalar arasında özellikle yangın merdiveni ve tuvalette içenler dikkati çekecek orandadır (Tablo 3).

Ankette, hastane içinde sigara içimiyle ilgili sorular sorulmuştur. Katılımcılar arasında, hastanede kapalı alanlarda kül tablası, duman gibi sigara içildiğine dair belirti görenlerin oranı %25,7’dir. Sağlık personelinin sigara

içtiğini görenlerin oranı ise %6,9’dur. Sigara içenlerde bu yanıtı verenlerin oranı %12,3’e yükselmektedir (Tablo 4).

Katılımcıların %48,6’sı, hastanede kapalı alanlarda sigara içme yasağının tam olarak uygulanmadığını düşünmektedir. Hasta ve refakatçilerin bu yasakla ilgili düşüncesi sorulduğunda %90,9 oranında “gereklidir” yanıtı alınmıştır (Tablo 5). Sigara içenlerde ise bu oran %82,4’tür. Hasta ve refakatçilerin yaklaşık %70,0’ı sigara yasağı ile ilgili levha gördüklerini belirtmişlerdir.

Tablo 1. Katılımcıların bazı tanımlayıcı bilgileri

	Hasta n=117 %	Refakatçi n=159 %	p değeri
Cinsiyet	41,9	56,6	<0,05
Kadın	58,1	43,4	
Erkek			
Eğitim Durumu			>0,05
Okur Yazar Değil	9,4	4,4	
Okur Yazar	10,3	4,4	
İlkokul Mezunu	42,7	37,1	
Ortaokul Mezunu	10,3	9,4	
Lise Mezunu	18,8	27,0	
Üniversite Mezunu	8,5	17,6	
Meslek			>0,05
Memur	8,5	11,9	
İşçi	12,0	18,2	
Serbest meslek	15,4	7,5	
Emekli	23,1	13,8	
Öğrenci	4,3	5,7	
Çiftçi	6,0	1,3	
İşsiz (Ev hanımı)	29,1	35,8	
Diğer	1,7	5,7	
Yaş (Ort ± Std.Sapma)	51,5±17,6	41,0±14,1	<0,05

Tablo 2. Hasta ve refakatçilerin sigara içme durumları

Sigara İçme Durumu	Hasta n=117 %	Refakatçi n=159 %	p değeri
Günde en az 1 tane	9,4	23,9	<0,05
Günde 1 den az	2,6	3,1	
Bırakmış	41,0	10,1	
Hiç içmemiş	47,0	62,9	

Tablo 3. Sigara içen hasta ve refakatçilerin sigara içtikleri yerler

Hastanede Nerede Sigara İçiyor	Hasta n=14 %	Refakatçi n=43 %	p değeri
Bahçede	64,4	86,0	<0,05
Yangın merdiveni	14,3	11,6	
Tuvalette	7,1	2,3	
Diğer	14,3	0,0	

Tablo 4. Katılımcıların kapalı alanlarda sigara içen birisini veya belirtisini görme durumları

	Sigara İçen n=57 %	Sigara İçmeyen n=219 %	Toplam n=276 %
Sigara içildiğine dair belirti görme:	26,5	25,2	25,7
Hasta, hasta yakınına sigara içerken görme:	19,3	13,2	14,5
Sağlık personelini sigara içerken görme:	12,3	5,5	6,9

Tablo 5. Hasta ve refakatçilerin sigara içme durumuna göre sigara yasağı uygulaması ile ilgili düşünceleri

	İçen n=57 %	İçmeyen n=219 %	Toplam n=276 %
Sigara yasağı hakkındaki düşünceleri:	59,6	70,6	68,4
Kesinlikle gereklidir	22,8	22,5	22,5
Gereklidir	12,3	4,1	5,8
Fark etmez	1,8	0,5	0,7
Gereksizdir	3,5	2,3	2,5
Tamamen gereksizdir			
Hastanede yasağın uygulanma durumu:			
Tam uygulanıyor	45,6	53,0	51,4
Genellikle uygulanıyor	17,5	24,2	22,8
Kısmen uygulanıyor	31,6	17,8	20,7
Hiç uygulanmıyor	5,3	5,0	5,1
Sigara yasağı levhası görenler:	75,4	67,6	69,2

Tartışma

Hastaneler tütün ürünlerinin içilmemesi gereken yerler arasında ilk sırada gelmektedirler. Hastalar ve refakatçileri gözüyle hastanelerde sigara yasağına uyumunun incelenmesi, sigara yasağına uyum ile ilgili aksamaların saptanması açısından yararlı olacağı düşüncesi ile bu çalışma gerçekleştirilmiştir. Yatan hasta ve refakatçilerin seçilmesinin nedeni, bütün gün hastane ortamında bulunmaları ve daha gerçekçi değerlendirme yapabilme olasılıklarıdır. Hasta ve refakatçilerde halen sigara içenlerin oranı Türkiye oranının altındadır. Bunun nedeninin, refakatçilerde sigara içmeyi bırakanların oranının %10,1 olmasına rağmen, hastalarda bu oranın %41 olması olabilir.

Araştırmaya katılanların yaklaşık %90'nı kapalı alanlarda sigara içme yasağının gerekli olduğunu düşünmektedir. Yapılan araştırmalarda da, kapalı alanda sigara içilmesine halkın büyük oranda karşı çıktığı ve kısıtlamaları desteklediği görülmektedir. Bir çalışmada, araştırmaya katılanların %64'ünün sigara içmeye karşı aktif bir ulusal kampanya geliştirilmesinin zamanının geldiğini düşündükleri ve %79,9'unun da sigaraya karşı yasa geliştirilerek uygulamaya

konmasını istedikleri sonucu çıkmıştır [10]. Ergüder ve ark. yaptığı araştırmanın sonuçlarına göre; katılımcıların %90'nından fazlası ve Aslaner E. tarafından Adana'da yapılan diğer bir çalışmada da katılımcıların % 78'i halka açık yerlerde sigara içmenin yasaklanması gerektiğini düşünmektedir [11,12]. Fidan ve arkadaşlarının öğretmenler üzerinde yapmış oldukları araştırmada, %60 oranında kapalı alanda sigara içenlere ceza uygulanması istenmektedir; fakat bu oran sigara içenlerde %45'e düşmektedir [13]. Bu araştırmada ise, sigara içen hasta ve refakatçilerin yaklaşık %90'nının yasanın gerekli olduğunu belirtmesi, yasanın sigara içmeyenlerin yanı sıra içenlerde bile genel kabul gördüğünü teyit etmektedir.

Bu çalışmada hasta ve refakatçilerin %25,7'sinin sigara içildiğine dair belirtilere şahit olması; %14,5'inin hasta veya hasta yakınına; %6,9'unun bir sağlık personelini kapalı alanda sigara içerken gördüğünü beyan etmesi; katılımcıların yarısının yasanın tam olarak uygulanmadığını düşünmesi bu hastanede yasağa tam olarak uyulmadığının bir göstergesidir. Benzer şekilde Kocaeli Devlet Hastanesi çalışanlarında yapılan bir araştırmada da katılımcıların

%69,9'u yasanın tam olarak uygulanmadığını düşünmektedir [14].

Birer sağlık kuruluşu olan hastanelerimizde, sağlıkla hiç uyuşmayan ve yasal olmayan sigara içiminin olması dikkat çekicidir. Buradan çıkan sonuç idarecilerimize ve sağlık çalışanlarımıza yönelik yasanın tam olarak uygulanması konusunda yapılması gerekenler olduğunu göstermektedir.

Hastane içinde sigara içilmesini engellemeye yönelik denetimlerin artırılması, yasak levhalarının sayısının artırılması ve görünür yerlere koyulmasının sağlanması, bu konuyla ilgili hizmet içi eğitimlerin artırılması ve hasta ve yakınlarına bu yasa hakkında bilgilendirme yapılması bu araştırma kapsamında elde edilen oranların düşmesini sağlayabilir.

Kaynaklar

1. World Health Organization: "Why is tobacco a public health priority?". WHO. Erişim Adresi: http://www.who.int/tobacco/health_priority/en/ Erişim tarihi: 27.05.2005.
2. Shuperka R, Martinez J, Bazarchyan A et al. The European tobacco control report 2007. World Health Organization 2007, p19.
3. Erdinç K. Pasif içiciliğin sigara içmeyenler üzerindeki zarar verici ve öldürücü etkisi. Sağlık İçin Sigara Alarmı Dergisi 2001; 4 : 4-5.
4. Dyer O. Harm from smoking is greater than previously thought. BMJ 2002; 324:1544.
5. Bilir N, Doğan BG, Yıldız AN. Tütün ve tütün mamüllerinin zararlarının önlenmesine dair kanuna uyum düzeyi. Hacettepe Halk Sağlığı Vakfı Yayını, Ankara 2000; S16.

6. Tütün ve tütün mamüllerinin zararlarının önlenmesine dair kanun, No:4207, Resmi Gazete Tarih/Sayı: 26.11.1996/22829.
7. Tütün mamüllerinin zararlarının önlenmesine dair kanunda değişiklik yapılması hakkında kanun, No= 5727, Kabul Tarihi: 3/1/2008 Sayı: 26761.
8. Dedeoğlu N, Dönmez L, Aktekin M. Antalya'da sağlık personeline tütün kullanımı. Sağlık İçin Sigara Alarmı Dergisi, 1994; 1:7-11.
9. Temel O, Coşkun A, Gök Ş, Çelik P, Yorgancıoğlu A. Sağlık çalışanlarında, aktif ve pasif sigara içicilerde nikotin etkilendirme düzeyleri. Türk Toraks Dergisi 2009;10:107-11.
10. USAM, (UNDP-ACT) Kuzey Kıbrıs Madde Kullanımı Tutum ve Davranışlar Araştırma Raporu, KADEM 2008; S43.
11. Erguder T, Soydal T, Uğurlu M, Cakir B. Tobacco use among youth and related characteristics. Primary Health Care General Directorate, Ministry of Health, Ankara, 2003; Turkey. token.erguder@saglik.gov.tr. PMID: 18027787.
12. Aslaner E. Adana il merkezinde sigara kullanımı ve etkilerinin, sigaraya ve dumana maruziyetin ve tütün kontrol yöntemleri ile ilgili bilgi, tutum ve davranışların telefon surveyi ile saptanması, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Biyoistatistik Anabilim Dalı 2008; S57.
13. Fidan F, Sezer M, Demirel R, Kara Z, Ünlü M. Öğretmenlerin sigara içme durumu ve sigara yasağı karşısındaki tutumları. Türk Toraks Dergisi 2006; 7:196-9.
14. Şahiner T. 5727 sayılı tütün kontrolü ile ilgili yasanın Kocaeli Devlet Hastanesi çalışanları üzerindeki sonuçları ve uygulamada yaşanan sorunlar. Kocaeli İl Sağlık Müdürlüğü, 2009; baskıda.